

VAIKŲ PARDAVIMO IR PREKYBOS JAIS (PROSTITUCIJOS, PORNOGRAFINĖS PRODUKCIJOS GAMYBOS, PRIVERSTINIO DARBO, KITOS NETEISĖTOS VEIKLOS) PAPLITIMO LIETUVOJE TYRIMAS (2008)

Pagrindas: Tyrimas atliktas įgyvendinant Vaiko gerovės valstybės politikos strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 (Žin., 2005, Nr. 25-802).

Tyrėjų grupė: Margarita Dobrynina, Svetlana Justickaja, Simonas Nikartas

Tyrimas buvo atliktas 2007 m. siekiant įvertinti prekybos vaikais reiškinių kiekybines (mastą, paplitimą, tendencijas) ir kokybines (formas ir jų ypatumus, teisinius ir institucinius problemas aspektus, atvejų identifikavimo ir išaiškinimo aspektus bei kt.) charakteristikas bei pateikti apibendrintą prekybos vaikais situacijos Lietuvoje vaizdą.

Tyrimas buvo vykdomas keliais etapais. Įvertinus prekybos vaikais problemas tyrimo kompleksišku, pirmajame tyrimo etape analizuojami įvairūs informacijos šaltiniai: valstybinių institucijų pateikiamos ataskaitos, informacija pateikiama iš nevyriausybinių organizacijų, mokslinių tyrimų ataskaitos, teisiniai dokumentai, konferencijų medžiaga, žiniasklaidos informaciniai pranešimai. Antrajame tyrimo etape prekybos vaikais situacijai atskleisti buvo pasirinktas kokybinio tyrimo metodas – atlikti giluminiai interviu su ekspertais (teisėsaugos institucijų, valstybinių institucijų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą, nevyriausybinių organizacijų ir akademinės bendruomenės atstovais) ir „gerai informuotais piliečiais“ (žiniasklaidos, globos namų, medicinos sferos, modelių, įdarbinimo bei įvaikinimo agentūrų atstovais) prekybos vaikais srityje.

Pirmajame tyrimo etape atliktas teisės šaltinių apibendrinimas parodo, kad įstatymų leidėjai tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse skiria nemažai dėmesio ir pastangų siekiant neleisti vaikams tapti prekybos objektu. Tačiau viena svarbiausių problemų, su kuria susiduriama įgyvendinant šias nuostatas – šio reiškinių latentinė problema. Prekybos vaikais nusikaltimas lengvai maskuojamas ir gali įgauti legalų pavidalą („globa“ ir pan.). Tai apsunkina ir mokslinį šio nusikaltimo paplitimo, jo pasekmių bei jį sąlygojančių veiksnių įvertinimą.

Antrojo tyrimo etapo metu pastebėta, kad kai kuriais atvejais ekspertų, „gerai informuotų piliečių“ nuomonės išsiskiria kalbant apie prekybos vaikais paplitimą, formas, rizikos grupes ir kitais klausimais, kadangi jų sąsajos su prekybos vaikais problematika labai skirtingos. Visgi sutariama, kad labiausiai paplitusi prekybos vaikais forma – paauglystės amžiaus mergaičių išnaudojimas seksualiniais tikslais. Ši prekybos vaikais forma glaudžiai susijusi su prekybos moterimis reiškinių paplitimu Lietuvoje. Didžiausia rizika patekti į prekybos žmonėmis tinklą turi vaikai, gyvenantys asocialiose, skurdžiai gyvenančiose šeimose, vaikai iš kaimo vietovių, mažų miestelių, augantys internatuose, globos namuose, taip pat vaikai su psichinės raidos bei intelekto sutrikimais. Svarbus ir visuomenės požiūris į prekybos vaikais aukas. Viena vertus, gyventojai supranta socialinių ir ekonominių aplinkybių reikšmę apsprendžiant vaiko tapimą prekybos objektu. Kita vertus, nemaža dalis gyventojų linkusi manyti, kad šio nusikaltimo aukos „pačios kaltos“. Prekybos vaikais atvejų identifikavimą apsunkina ne tik visuomenės nuomonė, tačiau ir pačių aukų pozicija (pavyzdžiui, nenoras pranešti apie nusikaltimą), tarpžinybinio bendradarbiavimo trūkumas, todėl didėja sprendimo tikimybė neregistruoti atvejo ir ikiteisminio tyrimo nepradėti. Prekybos vaikais atvejus sunku tirti, nes nėra susiformavusi vieninga tokių bylų tyrimo praktika, sunku surinkti įrodymus, o nusikaltimų aukų parodymai kartais būna prieštaringi. Nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomone, nukentėjusiems vaikams negarantuojama tinkama teisinė ir kitokia pagalba tapus išnaudojimo ar prekybos žmonėmis auka.